

הפגנות בעד ונגד הרפורמה המשפטית: השתתפות בהפגנות, עמדות אישיות וסיבות להשתתפות

אביטל סיקרון, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית

בינואר 2023, הודיע שר המשפטים יריב לוין על כוונתו לקדם מקבץ חוקים המכונה "הרפורמה המשפטית". חוקים אלה מכוונים להגביל את כוחה של הרשות השופטת, ולהרחיב את יכולתן של הממשלה ושל הכנסת לפעול. ימים ספורים לאחר ההודעה הרשמית על תוכנית זו, החלו מחאות נרחבות נגד הרפורמה המשפטית, שמאז ממשיכות להתקיים באופן רציף. הפגנות אלה מושכות קהל גדול מאוד, [המוערך במאות אלפי אנשים](#). לצד מחאות אלה, החלו להתקיים גם הפגנות ואירועי תמיכה ברפורמה. גם אירועים אלה מושכים כמות גדולה של משתתפים, למשל הפגנת התמיכה ברפורמה שהתקיימה ב-27/4 בירושלים, ובה הוערך [שנכחו כ-200 אלף אנשים](#). במילים אחרות, מדובר במפגן מרשים של השתתפות פוליטית, משני צדי המתרס. מה הם המניעים של משתתפי ההפגנות ושל הציבור הגדול שאותו הם מייצגים אך בשל סיבות שונות לא הגיע להפגין? במטרה לבחון סוגייה זו, ביולי 2023 ערך המכון לחירות ואחריות באוניברסיטת רייכמן סקר בקרב 813 משתתפים אשר מהווים מדגם מייצג של החברה הישראלית.

ראשית, בתשובה לשאלה לגבי תמיכה או התנגדות לרפורמה, 34.6% מהנשאלים במדגם דיווחו שהם תומכים, או תומכים מאוד ברפורמה המשפטית, לעומת 54.8% מהמדגם שהעידו שהם מתנגדים, או מתנגדים מאוד לרפורמה (10.6% מהמדגם ענו שאינם יודעים). בעניין השתתפות בהפגנות, 19.2% מהמדגם דיווחו שהשתתפו בהפגנות מדי פעם, או באופן קבוע. 55.6% נוספים העידו שלא השתתפו בהפגנות, אך הרגישו הזדהות מסוימת עם אחד הצדדים במחלוקת. מידת ההשתתפות שונה בהסתכלות על העמדות השונות: בקרב המתנגדים לרפורמה, 29.2% השתתפו בהפגנות במידה כלשהי, ואילו בקרב תומכי הרפורמה 9.3% דיווחו שהשתתפו בהפגנות. מבחינת הזדהות עם אחד הצדדים במחלוקת ללא השתתפות בהפגנות, ההבדלים בין הקבוצות קטנים יותר: 57% מהמשיבים שמתנגדים לרפורמה דיווחו כי הם לא השתתפו בהפגנות אך הרגישו הזדהות עימן, לעומת 61.2% מתומכי הרפורמה שבחרו באפשרות זו.

גם הסיבות להשתתפות בהפגנות – או לתחושת הזדהות עם אחד מהצדדים במחלוקת – שונות בקרב תומכי הרפורמה לעומת מתנגדיה. בקרב המתנגדים, הסיבה הכי נפוצה להשתתפות בהפגנות (או לתחושת הזדהות עם אחד הצדדים במחלוקת) היא "תחושה שהמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל נמצא תחת איום": 66.6% ממתנגדי הרפורמה במדגם בחרו באפשרות זו. סיבות נפוצות אחרות היו "תחושה שקבוצה חברתית שאליה אני משתייך/ת חווה אפליה, או עלולה לחוות אפליה בעתיד הקרוב" (10.3% ממתנגדי הרפורמה במדגם בחרו באפשרות זו), ו"תסכול מפעילותם של פוליטיקאים שאמורים לייצג אותי" (8.1% ממתנגדי הרפורמה במדגם בחרו באפשרות זו).

בקרב תומכי הרפורמה, הסיבה הנפוצה ביותר להשתתף בהפגנות או לחוש הזדהות עם אחד הצדדים במחלוקת הייתה "תחושה שקבוצה חברתית שאליה אני משתייך/ת חווה אפליה, או עלולה לחוות אפליה בעתיד הקרוב": 34.5% מתומכי הרפורמה במדגם בחרו באפשרות זו. יש לציין כי 30.2% מתומכי הרפורמה שענו על המדגם בחרו בשאלה זו באפשרות "לא רלוונטי", ו-7.5% נוספים ענו "אחר", כלומר עבור אחוז ניכר מתומכי הרפורמה

במדגם, הסיבה להזדהות עם ההפגנות או להשתתפות בהפגנות עצמן, עדיין אינה ידועה. הפירוט המלא מופיע בטבלה 1.

טבלה 1: התפלגות תשובות לשאלה "מה גרם לך לחוש הזדהות עם אחד מהצדדים במחלוקת או עודד אותך להשתתף בהפגנות בעד או נגד הרפורמה המשפטית?"							
אחר	לא רלוונטי	תסכול מפעילותם של פוליטיקאים שאינם מייצגים אותי	תסכול מפעילותם של הפוליטיקאים שאמורים לייצג אותי	תחושה שקבוצה חברתית אחרת (שאליה אני לא משתייך/ת), חווה אפליה או עלולה לחוות אפליה בעתיד הקרוב	תחושה שקבוצה חברתית שאליה אני משתייך/ת חווה אפליה, או עלולה לחוות אפליה בעתיד הקרוב	תחושה שהמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל נמצא תחת איום	
0.7%	7%	4.3%	8.1%	3.1%	10.3%	66.6%	מתנגדים לרפורמה
7.5%	30.2%	7.8%	7.5%	4.3%	34.5%	8.2%	תומכים ברפורמה
3.3%	16%	5.6%	7.8%	3.6%	19.7%	44%	סה"כ

ממצאים אלה מובילים למספר מסקנות. ראשית, בקרב אזרחי ישראל קיימת התנגדות משמעותית לכוונה לבצע רפורמה במערכת המשפט, אך לצד זאת חלק לא מבוטל מהציבור (כמעט 35%) תומכים במהלך זה. בנוסף, חלק גדול מהציבור מזדהה באופן ברור עם עמדה מסוימת: בעד או נגד הרפורמה, ורק 10.6% ענו שאינם יודעים. ההשתתפות הנרחבת באופן יחסי בהפגנות (19.2%) מעידה גם היא כי נושא זה נמצא בראש מעיניהם של אזרחים ואזרחיות רבים. לבסוף, ההבדלים במניעי הקבוצות השונות להשתתף בהפגנות מעלים שאלות אף הם. במיוחד מעניינת העובדה כי הן ההפגנות בעד הרפורמה והן ההפגנות נגדה עשו שימוש נרחב במושג "דמוקרטיה" כהצדקה לצורך לקיים הפגנות, ועל אף זאת, מתנגדי הרפורמה נטו הרבה יותר לבחור בסיבה זו כדי להסביר את עמדותיהם. בנוסף, האחוזה הגבוהה של תומכי הרפורמה שלא בחרו באף אחת מההצדקות שהוצעו בסקר, מדגישה את הצורך לחקור נושא זה יותר לעומק על מנת להבין את המניעים של קבוצה זו.